

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 1 września 2016 roku Sąd Rejonowy w Sieradzu w sprawie z powództwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w B. przeciwko A. Ś. o zapłatę kwoty 3.490,74 zł w pkt 1 – zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3.490,74 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 11 marca 2016 roku do dnia zapłaty, w pkt 2 – oddalił powództwo w pozostałej części oraz w pkt 3 – zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 717,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

U podstaw powyższego orzeczenia leżały poczynione przez Sąd Rejonowy ustalenia faktyczne, w świetle których w dniu 13 maja 2014 roku strony zawarły umowę o świadczenie stałej obsługi prawnej – „(...)”. Umowa została zawarta na czas określony 24 miesięcy począwszy od dnia jej podpisania. Zleceniodawcy (pozwanemu) przysługiwało prawo do odstąpienia od umowy w terminie 30 dni od dnia jej zawarcia.

W przypadku wypowiedzenia umowy przed terminem, na jaki została zawarta zleceniodawca – pozwany – zobowiązał się do zapłaty na rzecz (...) kary umownej w kwocie stanowiącej równowartość umówionego i niewypłaconego wynagrodzenia, jakie przysługiwałoby, gdyby umowa obowiązywałaby strony do dnia jej zawarcia.

W dniu 16 czerwca 2014 roku pozwany odstąpił od umowy.

W związku z odstąpieniem od umowy, pozwana wystawiła w dniu 13 sierpnia 2014 roku notę obciążeniową z tytułu kary umownej na kwotę 3.490,74 zł.

Sąd Rejonowy uznał, że powództwo jest zasadne i podlegało uwzględnieniu w całości.

Wskazał, że przedmiotowa sprawa dotyczy kary umownej, której obowiązek zapłaty powstaje z chwilą złożenia przez jedną ze stron umowy skutecznego oświadczenia o odstąpieniu od umowy. Istotne jest przy tym, że z uprawnienia tego skorzystał pozwany, wypowiadając umowy przed okresem, na jaki została zawarta.

Jeżeli więc w umowie przewidziano odrębną karę umowną w związku z odstąpieniem od umowy, to należy przyjąć, że tak określona kara miała rekompensować szkodę – w przewidywanym przez strony rozmiarze – jakiej dozna strona na skutek niewykonania zobowiązania w następstwie odstąpienia od umowy. Podstawą zastrzeżenia tej kary, co do wysokości była określona kalkulacja hipotetycznej i specyficznej szkody, jaką poniesienie strona w związku z niewykonaniem zobowiązania w następstwie odstąpienia od umowy.

W ocenie Sądu Rejonowego zastrzeżona w umowie kara umowna nie dotyczyła – wbrew twierdzeniom pozwanego – niewykonania świadczenia pieniężnego ciężącego na pozwanym – w takiej sytuacji zastrzeżenie kary umownej byłoby niedopuszczalne. Dotyczyło sytuacji zastrzeżenia kary umownej na wypadek odstąpienia od łączącej strony umowy, w tym przypadku umowy o świadczenie stałej obsługi prawnej, przed okresem, na jaki została zawarta, z którego to uprawnienia pozwany skorzystał.

Sąd Rejonowy nie podzielił stanowiska powoda odnośnie żądania odsetek od dnia 27 sierpnia 2014 roku wobec braku wykazania przez powoda, z czego miałyby wynikać ten termin, od którego należą się odsetki. Stąd Sąd Rejonowy przyjął jako datę opóźnienia w spełnieniu świadczenia przez dłużnika dzień następny po doręczeniu odpisu pozwu, co nastąpiło w dniu 10 marca 2014 roku.

Ponadto Sąd Rejonowy nie uwzględnił także zarzutu pozwanego odnośnie miarkowania należnej powódce kary umownej. Zasadzona kwota kary umownej stanowi rzeczywistą szkodę w postaci utraconych korzyści, jakie mógłby uzyskać powód, gdyby umowa obowiązywała do czasu, na jaki została zawarta. W tym znaczeniu nie może być mowy o rażącym wygórowaniu kary, jak również o wykonaniu przez pozwanego ciężącego na pozwanym zobowiązania w znacznej części, zważywszy, że wypowiedział ją niewiele ponad miesiąc od jej zawarcia. Sąd Rejonowy uznał, że w powyższych warunkach nie może być również mowy o nadużyciu przez powoda jego prawa w rozumieniu art. 5 k.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając go w części, tj. co do punktów 1 i 3 wyroku.

Skarżący zarzucił wyrokowi:

1. błąd w ustaleniach faktycznych mający istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia poprzez uznanie, że obciążenie karą umowną wiązało się z odstąpieniem od umowy przez pozwanego przed terminem jej obowiązywania, podczas gdy z materiału dowodowego wynika, że umowa wygasła w związku z wypowiedzeniem jej przez powoda na skutek braku płatności należności ze strony pozwanej,
2. brak istotnych dla sprawy ustaleń, iż jedyny obowiązek pozwanego stanowiło świadczenie pieniężne, którego niespełnienie lub nienależyte spełnienie nie powinno skutkować obowiązkiem zapłaty kary umownej,
3. rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

- art. 483 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i uznanie skuteczności zastrzeżenia i obciążenia pozwanego karą umowną w kwocie 3.490,74 zł, w związku z niewykonaniem bądź nienależytym wykonaniem przez pozwanego obowiązku o charakterze pieniężnym,
- art. 58 § 1 k.c. przez jego niezastosowanie w sprawie.

Na tej podstawie skarżący wniósł o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania za obie instancje.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na jego rzecz od pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Przedmiotowa sprawa podlega rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym uregulowanym w art. 505¹ k.p.c. - art. 505¹⁴ k.p.c.

W postępowaniu uproszczonym apelację można oprzeć na dwóch wskazanych w przepisie art. 505⁹ § 11 k.p.c. podstawach: naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli mogło ono mieć wpływ na wynik sprawy.

W świetle stanowiska Sądu Najwyższego apelacja w postępowaniu uproszczonym ma charakter apelacji ograniczonej (por. stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uchwale z dnia 31 stycznia 2008 roku, III CZP 49/07, OSNC 2008/6/55, mającej moc zasady prawnej). Oznacza to, że jej celem jest kontrola wyroku wydanego przez sąd pierwszej instancji (z punktu widzenia jego zgodności z materiałem procesowym pozostającym w dyspozycji sądu orzekającego) w granicach wyznaczonych przez treść zarzutów apelacji.

W postępowaniu uproszczonym, jeżeli sąd drugiej instancji nie przeprowadził postępowania dowodowego, uzasadnienie wyroku powinno zawierać jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa (art. 505¹³ § 2 k.p.c.).

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie, co skutkowało zmianą zaskarżonego wyroku.

Sąd Rejonowy przekroczył granice zasady swobodnej oceny dowodowej wyrażonej w art. 233 § 1 k.p.c., wskutek czego błędnie ustalił, że powód (...) Sp. z o.o. obciążył pozwanego karą umowną w związku z odstąpieniem przez niego od umowy w dniu 16 czerwca 2014 roku.

Z treści pisma z dnia 13 sierpnia 2014 r., w którym powód oświadczył o wypowiedzeniu w trybie natychmiastowym łączącej strony umowy o świadczenie stałej obsługi prawnej – „(...)” zawartej w dniu 13 maja 2014 roku wynika jednoznacznie, że wypowiedzenie nastąpiło w związku z niewpłynięciem zapłaty

za fakturę nr (...) z terminem płatności do dnia 28 lipca 2014 r. Co prawda wypowiadając umowę powołał się na § 3 ust. 6 umowy, jednakże uznać to należało

za oczywisty błąd pisarski. Wyraźnie celem było wypowiedzenie umowy na skutek nieuregulowania należności. Tryb ten regulowany jest w § 3 ust. 7 umowy, zgodnie z którym powód miał prawo wypowiedzieć umowę ze skutkiem natychmiastowym w przypadku opóźnienia pozwanego w płatności trwającego dłużej niż 30 dni. Wypowiadając umowę

z powodu nieuregulowania należności, powód jednocześnie wezwał pozwanego do zapłaty zaległych opłat oraz kary umownej w wysokości 3.490,74 zł wynikającej z przedterminowego rozwiązania umowy na podstawie § 3 ust. 3. W związku z obciążeniem pozwanego karą umowną powód wystawił notę obciążeniową z dnia 13 sierpnia 2014 roku na kwotę

3.490,74 zł.

Z powyższego wynika również, że powód nie uznał skuteczności odstąpienia od umowy przez pozwanego. Pozwany twierdził, że odstąpił od umowy w dniu 16 czerwca 2014 roku. Skoro pozwany wypowiedział umowę w dniu 13 sierpnia 2014 roku, traktował umowę jako obowiązującą.

Ponadto Sąd Rejonowy nie miał podstaw do przyjęcia, że pozwany skutecznie odstąpił od łączącej strony umowy.

Umowa została zawarta na czas określony 24 miesiące, jednakże w § 3 ust. 2 zastrzeżono, że w ciągu 30 dni bezpłatnego okresu testowego pozwanemu przysługuje uprawnienie do odstąpienia od umowy. Zebrany materiał dowodowy nie dostarczył podstaw do uznania, że pozwany skutecznie w przewidzianym terminie odstąpił od umowy. Umowa została zawarta w dniu 13 maja 2014 roku i podpisana przez obie strony. Sam pozwany przyznał, że umowa została dostarczona przez kuriera w miejscu, gdzie pozwany pracował

i tam została podpisana. Datą zawarcia umowy wyraźnie był 13 maja 2014 roku, co zostało przez pozwanego potwierdzone własnoręcznym podpisem. Od tej chwili zatem zaczął biec termin 30 dni na odstąpienie od umowy. Pozwany wskazał, że oświadczenie o odstąpieniu

od umowy zostało przez niego wysłane w dniu 16 czerwca 2014 roku, co zostało potwierdzone załączonym potwierdzeniem nadania przesyłki do powoda. Nastąpiło to zatem już po terminie uprawniającym do odstąpienia od umowy, wobec czego uznać je należy

za bezskuteczne. Skutecznego odstąpienia od umowy nie mogło stanowić również ewentualne oświadczenie pozwanego złożone w rozmowie telefonicznej z pracownikiem powoda. Umowa w § 3 ust. 1 przewidywała, iż oświadczenie o odstąpieniu od umowy powinno być złożone w formie pisemnej, co koresponduje z art. 77 § 2 k.c.

Podkreślenia wymaga, że nawet jeśli pozwany odstąpiłby skutecznie od umowy łączącej go z powodem, czynność ta nie mogłaby stanowić podstawy do nałożenia kary umownej.

Po pierwsze umowa nie nakładała na stronę obowiązku zapłaty kary umownej

w sytuacji odstąpienia od umowy.

Zgodnie z § 3 ust. 4 umowy pozwany zobowiązał się do zapłaty na rzecz zleceniobiorcy kary umownej w kwocie stanowiącej równowartość umówionego i niewypłaconego wynagrodzenia w przypadku wypowiedzenia umowy przed terminem, na jaki została zawarta (§ 3 ust.4). Należało bowiem odróżnić uprawnienie do odstąpienia od umowy od uprawnienia do rozwiązania umowy przed terminem, na jaki została zawarta (na skutek wypowiedzenia). Na gruncie przedmiotowej umowy kara umowna została zastrzeżona na wypadek wypowiedzenia umowy, nie zaś odstąpienia od niej.

Stosownie do dyspozycji art. 483 § 1 k.c. kara umowna należy się wierzycielowi w razie niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego niezależnie od tego, w jakiej wysokości doznał szkody na skutek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Odstąpienie od umowy nie stanowiłoby zaś niewykonania zobowiązania niepieniężnego, lecz wprost przeciwnie byłoby realizacją przysługującego pozwanemu z tytułu umowy uprawnienia określonego w § 3 ust. 2, a także w art. 395 § 1 k.c.

Wskazać należy, że podstawowym, a zarazem najbardziej naturalnym sposobem wygaśnięcia zobowiązania jest jego wykonanie, zgodnie z regułą realnego wypełniania powinności obligacyjnych (art. 354 § 1 k.c.). Umowne prawo odstąpienia od umowy stanowi wyjątek od tak rozumianej zasady pacta sunt servanda. Zgodnie z art. 395 § 1 k.c. można zastrzec, że jednej lub obu stronom przysługiwać będzie w ciągu oznaczonego terminu prawo odstąpienia od umowy. Prawo to wykonywa się przez oświadczenie złożone drugiej stronie.

Z tego wynika, że prawo odstąpienia od umowy umożliwia doprowadzenie na podstawie oświadczenia woli jednej strony do ustania stosunku obligacyjnego bez zaspokojenia wierzyciela. Wyjątek ten oparty jest jednak na postanowieniu kontraktowym wynikającym

ze zgodnej woli obu stron. Skutkiem wykonania prawa odstąpienia jest przywrócenie stanu sprzed zawarcia umowy w zakresie i w sposób określony przez ustawodawcę (art. 395

§ 2 k.c.). Postanowienie umowne o prawie odstąpienia jest tzw. dodatkowym zastrzeżeniem umownym i stanowi uprawnienie kształtujące. W świetle powyższego nałożenie kary umownej za skorzystanie z uprawnienia do odstąpienia od umowy byłoby sprzeczne

z zasadami współżycia społecznego i służyłoby ominięciu prawa przepisów ustawy, a zatem byłoby nieważne w świetle art. 58 k.c.

Umowa została zawarta na czas określony 24 miesiące i została rozwiązana na skutek jej wypowiedzenia przez powoda, a przyczyną wypowiedzenia było niezapłacenie przez pozwanego wynagrodzenia za świadczenie usług, które przysługiwało powodowi zgodnie z umową.

Przy ocenie, czy zastrzeżenie kary umownej nie sprzeciwia się wymogowi stawianemu przez art. 483 § 1 k.c. co do niepieniężnego charakteru zobowiązania, z którego niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem związana jest kara umowna, nie można abstrahować od tego, jaka była przyczyna odstąpienia od umowy lub jej wypowiedzenia.

Kara umowna zastrzeżona na wypadek odstąpienia od umowy z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania przez kontrahenta świadczenia pieniężnego w istocie stanowi sankcję za niewykonanie zobowiązania pieniężnego, stąd narusza zakaz z art. 483 § 1 k.c.

(tak SN w wyroku z dnia 28 maja 2014 r. I CSK 345/13, Legalis Numer 1160515, w wyroku z dnia 7 lutego 2007 r., III CSK 288/06, Legalis Numer 124558, SA w Warszawie w wyroku z dnia 6 marca 2014 r., I ACa 1112/13, Legalis Numer 993461).

Przyczyną wypowiedzenia umowy przez powoda w niniejszej sprawie było niewykonanie świadczenia pieniężnego przez pozwanego. Dlatego też dochodzona kara umowna jest w istocie karą za niewykonanie świadczenia pieniężnego, a zatem w świetle

art. 483 § 1 k.c. jest ona niedopuszczalna. Zapis przedmiotowej umowy dotyczący kary umownej naruszał wynikającą z art. 483 § 1 k.c. naturę kary umownej, co na podstawie art. 58 § 1 i 3 k.c. powodowało nieważność postanowienia umownego karę taką zastrzegającego. W konsekwencji zaś powód nie miał podstawy do naliczenia tej kary umownej, a wobec tego żądanie pozwu w tym zakresie również z tej przyczyny nie mogło zasługiwać na uwzględnienie.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że w pkt 1 oddalił powództwo co do kwoty 3.490,74 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 11 czerwca 2016 roku.

Tym samym zmianie uległo również rozstrzygnięcie o kosztach procesu, którymi zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu wyrażoną w art. 98 § 1 i 3 k.p.c. należało obciążyć powoda, jako stronę przegrywającą spór w całości. Pozwany poniósł

w postępowaniu pierwszoinstancyjnym koszty zastępstwa procesowego w wysokości 617,00 zł ustalone z uwzględnieniem § 6 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013 r. poz. 461). Dlatego też Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że w pkt 3 zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 617,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Powód przegrał sprawę w całości, w związku z czym powinien zwrócić stronie przeciwnej poniesione przez nią koszty procesu. Pozwany ponosił koszty opłaty sądowej

od apelacji – 100,00 zł oraz wynagrodzenia pełnomocnika – 450,00 zł ustalone na podstawie § 10 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 2 pkt 3 w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości

z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U. 2015 r., poz. 1800 w brzmieniu obowiązującym od 27.10.2016 roku, i w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 03 października 2016 roku zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2016 r., poz. 1668). W konsekwencji Sąd Okręgowy zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 550,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.